

ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА КАНЦЕЛЯРІЇ ПАЛАТИ ДЕПУТАТІВ ПАРЛАМЕНТУ ЧЕСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Штучний В.В.

к.ю.н., доцент

Штучний В.В. Організаційна структура канцелярії палати депутатів парламенту Чеської Республіки

У статті визначено характерні риси організаційної структури Канцелярії Палати депутатів Парламенту Чеської Республіки. Задля цього проаналізовано Закон про власність Чеської республіки від 27 червня 2000 р. № 219/2000, Закон щодо розташування Парламенту Чеської республіки від 21 лютого 1996 р. № 59/1996, Закон про регламент Палати депутатів від 19 квітня 1995 р. № 90/1995, Організаційні правила Канцелярії Палати депутатів, що затверджені Постановою організаційного комітету Палати депутатів від 14 жовтня 1998 р. № 33.

Наукова новизна статті полягає, зокрема, в наступному. Вперше в науці конституційного права визначено характерні риси організаційної структури Канцелярії нижньої палати Парламенту Чеської Республіки. Наприклад, гнучкість та мобільність, що проявилось у об'єднанні деяких підрозділів, а також створенні нових. Факторами відповідних змін автором визначено сучасні тренди: пошук шляхів економії бюджетних коштів, швидкий та невпинний розвиток ІТ-технологій, який надає нові можливості, однак і створює нові загрози.

У контексті сучасного тренду відкритості органів державної влади автор наголошує щодо креативності співробітників відділу прес-служби президента Палати депутатів. З використанням мінімальних ресурсів створено такий дизайн веб-сторінки із прес-релізами про діяльність президента Палати, який сприяє створенню іміджу сучасного та відповідального політика та в цілому має певний потенціал впливу на формування позитивного громадської думки щодо чеського парламенту загалом.

У підсумку зазначено про відповідність визначених законодавством структури та завдань Канцелярії Палати допоміжному характеру цього органу, який створено для професійного, організаційного та технічного забезпечення діяльності нижньої палати Парламенту Чеської Республіки, її органів та посадових осіб, депутатів та клубів.

Ключові слова: Парламент Чеської Республіки, Палата депутатів Парламенту Чеської Республіки, Канцелярія Палати депутатів Чеської Республіки, організаційна структура Канцелярії, підрозділ Канцелярії, завдання Канцелярії.

Shtuchnyy V.V. Organizational structure of the chancellery chamber of deputies of the Czech Republic

The article identifies the characteristics of the organizational structure of the Chancellery of the Chamber of Deputies of the Parliament of the Czech Republic. The Law on Property of the Czech Republic of 27 June 2000 № 219/2000, the Law on the Location of the Parliament of the Czech Republic of 21 February 1996 № 59/1996, the Law on the Rules of Procedure of the Chamber of Deputies of 19 April 1995 № 90/1995, Organizational rules of the Chancellery of the Chamber of Deputies, approved by the Resolution of the Organizing Committee of the Chamber of Deputies of October 14, 1998 № 33.

The author notes the flexibility and mobility of the structure of the Office of the Lower House of the Parliament of the Czech Republic. The search for ways to save budget funds, the rapid and relentless development of IT technologies have contributed to changes in the organization of its work: some departments have merged, creating new ones.

In the context of the current trend of openness of public authorities, author emphasizes the creativity of the staff of the press service of the President of the Chamber of Deputies. Using minimal resources, a web page has been created with press releases about the activities of the President of the Chamber, which contributes to the image of a modern and responsible politician and generally has some potential to influence positive public opinion about the Czech Parliament as a whole.

As a result, the structure and tasks of the Chamber's Office defined by law correspond to the subsidiary nature of this body, which was created for professional, organizational and technical support of the lower house of the Parliament of the Czech Republic, its bodies and officials, deputies and clubs.

Key words: Parliament of the Czech Republic, Chamber of Deputies of the Czech Republic, Chancellery Chamber of Deputies of the Czech Republic, organizational structure of the Chancellery, Chancellery division, tasks Chancellery.

Актуальність. Структура суттєво впливає на рівень ефективності функціонування державного органу чи установи, що зумовлює гостроту пошуку її оптимальної моделі. Маркерами відповідної організаційної структури в теорії менеджменту вважаються, зокрема, адаптивність, перспективність, спеціалізація, узгодженість інтересів між усіма ланками управління, ефективність, простота [наприклад, див.: 1-2]. Під адаптивністю можемо розуміти і відповідність комунікаційним потребам суспільства, що зумовлює наявність належної інформаційної структури. Названі показники мають бути орієнтирами під час вивчення зарубіжного досвіду організації парламентських служб, що сприятиме збереженню позитивних практик попередніх часів та запозиченню сучасних найуспішніших практик інших країн.

З урахуванням викладеного доцільно зосередитись на вивченні організації діяльності парламентських служб у Центральній та Східній Європі, які з одного боку мають доволі давню історію парламентаризму, а з іншого у другій половині ХХ століття пройшли етап монополії держави на усі сфери суспільного життя. Наразі, незважаючи на актуальність запозичення зарубіжного досвіду організації та діяльності парламентських служб, що зумовлено процесом реформування Апарату Верховної Ради України, українські фахівці з конституційного права мають у своєму доробку незначне число робіт з окресленої вище проблеми [зокрема: 3-5]. Водночас, наскільки нам відомо, чеські дослідники теж не зосереджуються на аналізі організаційної структури Канцелярії нижньої палати Парламенту. Втім, було підготовлено декілька публікацій щодо функціонування Парламентської бібліотеки та Парламентського інституту, де надано стислий загальний огляд історії створення та подальшого розвитку, організаційних засад та напрямів діяльності цих підрозділів [6-7].

З огляду на викладене вище **мету** цієї статті становить визначення характерних рис організаційної структури Канцелярії Палати депутатів Парламенту Чеської Республіки.

Результати дослідження. Правову основу організації та діяльності Канцелярії Палати депутатів Чеської Республіки/ Kanceláře Poslanecké sněmovny (далі – *Канцелярія Палати*) становлять Закон про власність Чеської республіки від 27 червня 2000 р. № 219/2000, Закон щодо розташування Парламенту Чеської республіки від 21 лютого 1996 р. № 59/1996, Закон про регламент Палати депутатів від 19 квітня 1995 р. № 90/1995, Організаційні правила Канцелярії Палати депутатів, що затверджені Постановою організаційного комітету Палати депутатів від 14 жовтня 1998 р. № 33 [8-11]. Між тим, в деяких європейських країнах структуру, завдання та інші аспекти функціонування парламентської служби окрім регламенту органу законодавчої влади та організаційних правил цієї служби закріплено також її статутом/регламентом: наприклад, у Польщі – статутами Канцелярії Сенату та Канцелярії Сейму, у Литві – Регламентом Канцелярії Сейму [12-14].

Законом про власність Чеської республіки від 27 червня 2000 р. № 219/2000 визначено правовий статус Канцелярії Палати як організаційного підрозділу держави, що не є юридичною особою, з одночасною вказівкою на те, що це не впливає на компетенцію чи діяльність парламентської служби згідно зі спеціальними нормативно-правовими актами, яка в таких випадках є діями держави (частини перша, друга статті 3) [8].

Закон щодо розташування Парламенту Чеської республіки від 21 лютого 1996 р. № 59/1996 закріплює інші елементи правового статусу Канцелярії Палати: є бюджетною організацією, яка очолюється її керівником; створена для професійного, організаційного та технічного забезпечення діяльності Палати депутатів, її органів та посадових осіб, депутатів та клубів; наділена правом управління будівлями, що перелічені у Додатку 1 до цього Закону (статті 5, 6) [9].

У Законі про регламент Палати депутатів від 19 квітня 1995 р. № 90/1995 дублюються або розширюються та містяться додаткові положення, якими визначено правовий статус Канцелярії Палати: виконує завдання, які пов'язані з професійним, організаційним та технічним забезпеченням діяльності Палати депутатів, її органів та посадових осіб, депутатів та депутатських груп і депутатів Європейського парламенту, що обрані від Чехії; має право управління бюджетом нижньої палати парламенту, продажу сувенірів та рекламної продукції, яка стосується діяльності Палати депутатів або Канцелярії; очолюється керівником, який несе відповідальність за свою діяльність перед президентом Палати; організація та діяльність Канцелярії детально регулюється Організаційними правилами, які затверджуються Організаційним комітетом за поданням її керівника; порядок призначення та звільнення керівника Канцелярії, інші права та обов'язки керівника та працівників Канцелярії як учасників трудових правових відносин (статті 117, 118) [10].

Організаційні правила Канцелярії Палати депутатів, що затверджені Постановою організаційного комітету Палати депутатів від 14 жовтня 1998 р. № 33 регулюють організаційну структуру Канцелярії, визнача-

ють компетенцію її підрозділів та порядок їхніх взаємовідносин (частина перша статті 1) [11]. Зосередимось на структурі підрозділів парламентської служби нижньої палати, які визначено саме цим актом. Приписами частини третьої статті 2 та восьми частин статті 3 детально визначено ієрархію системи управління Канцелярією Палати. Особливий статус двох підрозділів, що забезпечують діяльність президента Палати депутатів – його канцелярії та експертного відділу – закріплено через надання його директорам права вимагати, за відомою голови Канцелярії, від інших підрозділів співпраці (статті 4, 5).

Структура відповідно до організаційних правил Канцелярії Палати депутатів є такою [11]. Канцелярія президента Палати депутатів, експертний підрозділ президента Палати депутатів, секретаріати віце-президентів Палати депутатів, секретаріат голови Канцелярії Палати, відділ безпеки Канцелярії Палати, секретаріати комітетів Палати, секретаріати комісій Палати, законодавчий відділ, організаційний відділ, відділ інформатики, відділ преси, відділ міжнародних відносин, відділ економічного управління, Парламентський інститут, Парламентська бібліотека, незалежний відділ зв'язків з громадськістю, спеціалізований відділ кадрів [11].

Відповідно до схеми організації Канцелярії Палати станом на 1 серпня 2018 року, яку розміщено на веб-сайті Палати депутатів, та структури, з якою можемо ознайомитися на одній з його веб-сторінок, кількість підрозділів дещо відрізняється: замість сімнадцяти – дев'ятнадцять [15]. Однак, у порівнянні із встановленою у Організаційних правилах та структура, та, що існує останнім часом, принципово не відрізняється. Експертний підрозділ приєднано до канцелярії президента Палати депутатів, відділ охорони у цій же канцелярії ліквідовано, відділ архівів з організаційного підрозділу приєднано до Парламентської бібліотеки, створено спеціальний відділ внутрішнього аудиту та підрозділи уповноваженого із захисту персональних даних й менеджера з кібербезпеки [16]. Крім цього, Парламентську бібліотеку трансформовано у підрозділ Парламентської бібліотеки та Архів Палати депутатів, що складається з відділу парламентської бібліотеки, відділу архіву Палати депутатів, відділу оцифрування та охорони архівів й бібліотечних колекцій.

Тобто, відбулася оптимізація організації діяльності Канцелярії Палати через об'єднання деяких підрозділів, а також створення нових, що зумовлено, на нашу думку, сучасними трендами: пошук шляхів економії бюджетних коштів, швидкий та невпинний розвиток ІТ-технологій, який надає нові можливості, однак і створює нові загрози.

З урахуванням викладеного вище та раніше опублікованих нами робіт можемо зазначити щодо притаманності парламентській службі в різних країнах гнучкості та мобільності її організаційної структури [17]. Так, вже зазначалося про створення 2017 року у відповідь на звинувачення у невідповідній поведінці та культурі знущань та сексуальних домагань у Вестмінстері в апараті парламенту Великобританії підрозділу для незалежного розгляду відповідних скарг [18].

Виокремимо підрозділи, що мають складну структуру: 1) Канцелярія президента Палати депутатів, до якої належать секретаріат, відділ протоколу, відділ консультантів, відділ листів, прес-служба; 2) законодавчий підрозділ: відділ законодавства, правовий відділ; 3) організаційний підрозділ: відділ парламентської діяльності, відділ стенографії; 4) підрозділ інформатики: відділ інформаційних систем, відділ опрацювання даних; 5) підрозділ преси: прес-відділ, відділ аудіовізуальних технологій; 6) підрозділ міжнародних відносин: відділ закордонних справ, відділ закордонних поїздок та відвідувань; 7) підрозділ економічного управління: економічний відділ, відділ опрацювання файлів, відділ господарських операцій, відділ автомобільного транспорту, відділ гастрономії; 8) підрозділ Парламентської бібліотеки та Архів Палати депутатів: відділ парламентської бібліотеки, відділ архіву Палати депутатів, відділ оцифрування та охорони архівів й бібліотечних колекцій; 9) Парламентський інститут: департамент загальних досліджень, департамент у справах Європейського союзу, департамент комунікації та освіти. Отже, майже половина – дев'ять з дев'ятнадцяти – підрозділів Канцелярії Палати депутатів розподілено на декілька відділів.

Дослідницька служба у Парламенті Чеської Республіки функціонує з січня 1991 року та становить особливий інтерес з огляду на різноманітність підходів до організації відповідних підрозділів парламенту у різних країнах світу [наприклад, див.: 19]. Протягом часу свого існування Парламентський інститут перебував у складі підрозділу інформаційних систем та існував як окремий відділ парламентської служби. Незважаючи на приналежність Парламентського інституту до структури Канцелярії Палати депутатів, його співробітники також забезпечують діяльність Сенату.

Департаментом загальних досліджень готуються відповіді на запити депутатів та сенаторів, надається загальнонаукове сприяння діяльності органам нижньої палати, а також інформація щодо зовнішньої політики. Департамент у справах Європейського союзу головним чином здійснює експертне забезпечення роботи Комітету з європейських справ Палати депутатів, опрацьовує документи, що надходить до парламенту від установ Європейського Союзу тощо [20].

На веб-сторінці Парламентського інституту розміщено результати усіх досліджень – документи у форматі PDF – що здійснювалися співробітниками з 1991 року [21]. Варто зазначити, що під час підготовки дослідницьких матеріалів в Парламентському інституті вивчають, зазвичай, досвід держав-членів Європейського Союзу. Питання, які аналізувалися науковцями, зокрема протягом останніх двох років, є актуальними для парламентаріїв не лише Чехії, а також й України. На нашу думку, перелік тем відповідних робіт є достатнім аргументом на користь цього твердження.

Це – практика реорганізації міністерств через їхнє злиття у державах-членах ЄС та Великобританії; правове регулювання продажу невеликої кількості первинної сільськогосподарської продукції безпосередньо споживачам на ринку або через місцеву роздрібну торгівлю; модифікація нормативів по поводженню з одноразовою упаковкою напоїв; правове регулювання евтаназії та самогубства в ЄС та деяких інших країнах; оподаткування цифрової економіки; правове регулювання публікації та використання відкритих даних; державні іспити після закінчення середньої школи та вступні іспити до університетів; виконання судових рішень у цивільних справах через відрахування із заробітної плати; омбудсмен у справах дітей та підлітків в ЄС, Норвегії та Ісландії; роль парламенту у процесі контролю бюджету; правове регулювання імен та прізвищ; правове регулювання лобіювання; основні параметри державного бюджету на 2020 рік; порівняння регуляторних органів у сфері аудіовізуальних засобів масової інформації; правове регулювання публікації судових рішень; підготовка бюджету ефективності – бюджетування, яке орієнтовано на результат; конфлікт інтересів та його вирішення за допомогою сліпого трасту чи подібного інституту; реформування авторського права; законодавство про колективні відшкодування; аналіз доходів та витрат бюджету Чехії за 2018 рік у порівнянні з 2017 роком; питання галузевого оподаткування; доступне житло у Франції, Фінляндії, Нідерландах, Словаччині, Великобританії, Федеративній Республіці Німеччині, Швеції; право на клопотання та петиції: електронні петиції; зміни клімату та створення Енергетичного союзу; 25 років розвитку економіки Чехії та Словаччини – основні макроекономічні показники, ринок праці, грошово-кредитна політика тощо; кібертероризм та кібербезпека; пенсійні системи у країнах ЄС; форми та установи, що відповідальні за контроль якості законодавства у країнах ЄС; референдум у Швейцарії; імплементація директиви ЄС про екологічну відповідальність щодо відновлення екологічної шкоди в правових системах деяких держав-членів ЄС [21]. До викладеної вище тематики доцільно звертатися й дослідницькій службі Верховної Ради України, бо ці проблеми вже обговорювалися народними депутатами та викликають зацікавленість у громадян, а їхнє оптимальне вирішення становить суспільний інтерес.

З огляду на постійне оновлення складу Верховної Ради України варто звернути особливу увагу на департамент комунікації та освіти, що функціонує як Інформаційний центр Палати депутатів та як Навчальний центр Палати депутатів, його органів, посадових осіб та Канцелярії Палати. Науковими співробітниками за ініціативою інституту або парламентського комітету проводяться лекції та семінари для депутатів та сенаторів.

На веб-сторінках Канцелярії Палати розміщено дані про її організаційну структуру, про стажування студентів у парламенті, про порядок надання публічної інформації, про тендери, про кадрові пропозиції, про бюджет Палати депутатів тощо. Спеціальні веб-сторінки має незначна кількість підрозділів: відділ безпеки, підрозділ інформатики, підрозділ преси, підрозділ економічного управління, Парламентська бібліотека, Архів Палати депутатів, Парламентський інститут [16]. З урахуванням допоміжного характеру парламентської служби, на нашу думку, наявний на веб-сайті Палати депутатів рівень відкритого доступу до інформації про організацію та діяльність Канцелярії Палати є цілком достатнім.

Веб-сторінка, де розміщено прес-релізи щодо діяльності президента Палати депутатів, демонструє його відкритість та беззаперечно сприяє створенню іміджу сучасного та відповідального політика. Відповідного ефекту досягнуто завдяки розміщенню поруч з фото Радека Вондрачека/ Radek Vondráček звернення до відвідувачів веб-сайту Палати депутатів, яке не лише змістом, а також й наявністю підпису факсиміле створює атмосферу демократизму, та текст якого, на наш погляд, варто навести. «Привіт, ласкаво просимо на веб-сайт нижньої палати парламенту Чехії. Я вірю, що ви знайдете тут всю інформацію про діяльність Палати та роботу окремих членів. Моя мета – максимально відкрити Палату депутатів для громадськості. Я хотів би, щоб кожен громадянин мав досконалу інформацію про те, як на практиці ухвалюються закони та інші рішення депутатів, що впливають на життя в нашій країні» [22]. До речі, на веб-сайті Сенату парламенту Чеської Республіки подібний прийом не застосували, що свідчить про креативність співробітників саме відділу прес-служби президента Палати депутатів [23.]. Звісно, не перебільшуємо позитивне значення такого підходу, однак й не розглядаємо його як формально-декларативний симулякр політики відкритості та прозорості парламенту. Водночас, акцентуємо на мінімалізмі його ресурсного забезпечення та певному потенціалі позитивного впливу на ставлення громадян до органу законодавчої влади.

Висновки. Отже, на підставі викладеного вище підсумуємо.

Організаційна структура Канцелярії Палати депутатів Чеської Республіки регулюється законами та підзаконними актами: Законом про власність Чеської республіки від 27 червня 2000 р. № 219/2000, Законом щодо розташування Парламенту Чеської республіки від 21 лютого 1996 р. № 59/1996, Законом про регламент Палати депутатів від 19 квітня 1995 р. № 90/1995, Організаційними правилами Канцелярії Палати депутатів, що затверджені Постановою організаційного комітету Палати депутатів від 14 жовтня 1998 р. № 33. Водночас варто зазначити, в деяких європейських країнах структуру, завдання та інші аспекти функціонування парламентської служби окрім регламенту органу законодавчої влади та організаційних правил цієї служби закріплено також її статутом/регламентом: наприклад, у Польщі – статутами Канцелярії Сенату та Канцелярії Сейму, у Литві – Регламентом Канцелярії Сейму.

Протягом останніх років відбулася оптимізація структури Канцелярії через об'єднання деяких підрозділів, а також створення нових, що зумовлено, на нашу думку, сучасними трендами: пошук шляхів економії бюджетних коштів, швидкий та невпинний розвиток ІТ-технологій, який надає нові можливості, однак і створює нові загрози. Названі зміни є проявом загальної для парламентських служб світу риси – гнучкість та мобільність її організаційної структури. Слід також зазначити, майже половина – дев'ять з дев'ятнадцяти – підрозділів Канцелярії Палати депутатів має складну структуру та розподілена на декілька відділів.

Дослідницька служба у парламенті Чеської Республіки функціонує з січня 1991 року. Парламентський інститут має три департаменти: загальних досліджень, у справах Європейського союзу, комунікації та освіти. Питання, які вивчалися його співробітниками, зокрема протягом останніх двох років, є актуальними для парламентаріїв не лише Чехії, а також й України: практика реорганізації міністерств через їхнє злиття, підготовка державного бюджету ефективності та контроль виконання державного бюджету, регулювання цифрової економіки, реформування авторського права, регулювання лобювання, кібертероризм та кібербезпека, пенсійні системи, контроль якості законодавства, доступне житло, екологічна шкода тощо.

Комунікаційні потреби суспільства другого десятиліття XXI століття зумовлюють вільний доступ до інформації про Канцелярію Палати. Так, на офіційному веб-сайті нижньої палати парламенту швидко можемо знайти сторінки цієї парламентської служби, де розміщено дані про її організаційну структуру, стажування студентів у парламенті, порядок надання публічної інформації, тендери тощо. Вважаємо такий рівень відкритого доступу до інформації про організацію та діяльність Канцелярії Палати, яка є допоміжною парламентською службою, цілком достатнім.

У контексті сучасного тренду відкритості органів державної влади доречно зазначити щодо креативності співробітників відділу прес-служби президента Палати депутатів. З використанням мінімальних ресурсів створено такий дизайн веб-сторінки із прес-релізами про діяльність президента Палати, який сприяє створенню іміджу сучасного та відповідального політика та в цілому має певний потенціал впливу на формування позитивного громадської думки щодо чеського парламенту загалом.

Слід зазначити щодо відповідності структури та завдань Канцелярії Палати, що визначені на законодавчому рівні, допоміжному характеру цього органу, який створено для професійного, організаційного та технічного забезпечення діяльності нижньої палати Парламенту Чеської Республіки, її органів та посадових осіб, депутатів та клубів.

Перспективні напрями дослідження. Перспективним та доцільним вважаємо вивчення та порівняння організаційних структур парламентських служб європейських країн з метою виокремлення спільних та особливих характеристик, що стане при нагоді під час обрання оптимальної організаційної моделі української парламентської служби.

Список використаної літератури:

1. Осовська Г.В., Осовський О.А. Основи менеджменту. К.: Кондор, 2008. 664 с.
2. Пушкар Р. М. Менеджмент: теорія і практика. Тернопіль: Карт-бланш, 2005. 486 с.
3. Георгіца А. Парламентські служби забезпечення діяльності представницького органу: Зарубіжний досвід. *Науковий вісник Чернівецького університету: Серія «Правознавство»*. 1996. Вип. 1. С. 257-264.
Георгіца А. Структура і органи зарубіжних парламентарів: Порівняльно-правовий аналіз. Ерліхівський збірник. Чернівці, 1995. Вип. 2. С. 57-67.
4. Паршикова А. Інститут парламентської служби у Великій Британії, Французькій Республіці та Європейському парламенті. Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром на запит Комітету Верховної Ради України. <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29353.pdf>.
5. Погребняк Н. Зарубіжний досвід організації та діяльності парламентського апарату. *Підприємництво, господарство і право*. 2012. № 10. С. 64-67.

6. Sosna K. Czech Republic. Parliamentary Library of the Czech Republic. *Parliamentary Libraries and Research Services in Central and Eastern Europe.* / Edited by: William H. Robinson, Raymond Gastelum. De Gruyter Saur. 1998. P. 56–66. DOI: <https://doi.org/10.1515/9783110954098>. URL: <https://www.degruyter.com/view/title/24173?language=en>. (Дата звернення: 17.03.2020.)
7. Salterova H. Czech Republic Parliamentary Institute of the Parliament of the Czech Republic. P. 67-69. *Parliamentary Libraries and Research Services in Central and Eastern Europe.* / Edited by: William H. Robinson, Raymond Gastelum. De Gruyter Saur. 1998. P. 56–66. DOI: <https://doi.org/10.1515/9783110954098>. URL: <https://www.degruyter.com/view/title/24173?language=en>. (Дата звернення: 16.03.2020.)
8. Zákon o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích ze dne 27. června 2000 219/2000 Sb. URL: https://www.senat.cz/kancelar/zakony/zak219_2000.php?ke_dni=19.8.2020&O=12. (Дата звернення: 07.02.2020.)
9. Zákon o sídle Parlamentu České republiky ze dne 21. února 1996 № 59/1996 Sb. URL: https://www.senat.cz/kancelar/zakony/zak59_1996.php?ke_dni=19.8.2020&O=12. (Дата звернення: 07.02.2020.)
10. Zákon č. 90/1995 Sb. ze dne 19. dubna 1995 o jednacím řádu Poslanecké sněmovny ve znění zákona. URL: <https://www.psp.cz/docs/laws/1995/90.html#117>. (Дата звернення: 07.02.2020.)
11. Organizační řád Kanceláře Poslanecké sněmovny. Usnesení organizačního výboru Poslanecké sněmovny č. 33 ze dne 14. října 1998. URL: <https://www.psp.cz/docs/orgrad98.htm>. (Дата звернення: 07.02.2020.)
12. Statut Kancelarii Senatu. URL: <https://www.senat.gov.pl/kancelaria/statut-kancelarii-senatu/>.
13. Kancelaria Sejmu. Statut. Załącznik do zarządzenia nr 6 Marszałka Sejmu z dnia 21 marca 2002 r. URL: https://sejm.gov.pl/sejm9.nsf/page.xsp/KS_statut. (Дата звернення: 22.02.2019.)
14. Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos nuostatai. Patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2008 m. spalio 7 d. sprendimu №. 2434. URL: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/e3ba0850f32b11e3a55786e7536bee23/asr>. (Дата звернення: 03.03.2020.)
15. Organizační struktura KPS. <https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=323>. (Дата звернення: 21.02.2020.)
16. Kancelář Poslanecké sněmovny. URL: <https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=34>. (Дата звернення: 21.02.2020.)
17. Штучний В.В. Місце та роль парламентської служби у функціонуванні органу законодавчої влади (на прикладі країн англосаксонської правової традиції та Європейського Союзу).
18. British Parliament. URL: <https://www.parliament.uk/mps-lords-and-offices/offices/bicameral/>. (Дата звернення: 17.12.2019.)
19. Parliamentary Libraries and Research Services in Central and Eastern Europe. / Edited by: William H. Robinson, Raymond Gastelum. De Gruyter Saur. 1998. 238 p. DOI: <https://doi.org/10.1515/9783110954098>. URL: <https://www.degruyter.com/view/title/24173?language=en>. (Дата звернення: 17.03.2020.)
20. Parlamentní institut. URL: <https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=40>. (Дата звернення: 12.03.2020.)
21. Studie. URL: <https://www.psp.cz/sqw/ppi.sqw?lp=1>. (Дата звернення: 12.03.2020.)
22. Mgr. Radek Vondráček. Tiskové zprávy. URL: <https://www.psp.cz/sqw/detail.sqw?id=6165>. (Дата звернення: 01.03.2020.)
23. RNDr. Miloš Vystrčil. URL: https://www.senat.cz/senatori/index.php?ke_dni=26.8.2020&O=12&lng=cz&par_3=243. (Дата звернення: 01.03.2020.)